

Estrogenní léčba a činnost jater

Jiří Slíva

Ústav farmakologie, 3. LF UK, Praha

Estrogeny jsou klíčové hormony, které hrají zásadní roli ve fyziologii reprodukčního systému u žen. Jejich terapeutické využití v hormonální léčbě, antikoncepci a léčbě hormonálně závislých onemocnění však může být spojeno s řadou nežádoucích účinků, zejména na játra. Tento článek se zaměřuje na mechanismy působení estrogenů a jejich potenciální hepatotoxické účinky, stejně jako na rizikové faktory a možné rozdíly mezi jednotlivými představiteli.

Klíčová slova: estrogeny, estradiol, estetrol, ethinylestradiol, játra, bezpečnost, nežádoucí účinky.

Estrogenic treatment and liver functions

Estrogens are key hormones that play a vital role in the physiology of the reproductive system in women. However, their therapeutic use in hormonal treatment, contraception and the treatment of hormone-dependent diseases may be associated with a number of side effects, especially on the liver. This article focuses on the mechanisms of action of estrogens and their potential hepatotoxic effects, as well as risk factors and possible differences between representatives.

Key words: estrogens, estradiol, estetrol, ethinyl estradiol, liver, safety, side effects.

Játra jsou největší žlázou lidského těla. Jako taková zastávají celou řadu úloh. Ponejvíce je akcentována jejich role v metabolismu tuků (zejm. vznik cholesterolu, triacylglycerolů či fosfolipidů a samozřejmě beta-oxidace mastných kyselin), sacharidů (zejm. syntéza glykogenu či glukoneogeneze) i bílkovin (vznik a zánik většiny plazmatických bílkovin), avšak neméně důležitá je syntéza žluči. Dále je zřejmá funkce termoregulační, skladovací či detoxikační (léky/xenobiotika) a nelze opomenout ani skutečnost, že játra zastávají i významnou roli v obranyschopnosti organismu (vedle přítomných fagocytujících Kupfferových buněk zde probíhá syntéza celé plejády látek uplatňujících se v imunitních reakcích, včetně např. C-reaktivního proteinu, komplementu a mnoha jiných). V raných fázích života zde probíhá rovněž krvetvorba.

Mezi celosvětově nejvýznamnější onemocnění vedoucí k závažnému poškození jater jsou přirozeně vedle alkoholismu a infekčních onemocnění (dominantně virové hepatitidy B a C) aktuálně stále častější MASH – steatohepatitida asociovaná s metabolickou dysfunkcí (z angl. Metabolic-Associated SteatoHepatitis). Zahrnuje pacienty, kteří mají steatózu jater, jeden z pěti kardiometabolických rizikových faktorů a prakticky nepijí alkohol. V současné době postihuje přibližně každého třetího z nás. Důvodem je nedodržování zásad zdravého životního stylu, přejídání se, konzumace průmyslově vysoce upravených potravin. Zdraví

jater jistě neprospívají ani mnohá, byť v dobré víře užívaná, léčiva. U žen středního věku se jistě bude jednat o nesteroidní antiflogistika (léčba cefaley, dysmenorey atp.) či např. hormonální kontraceptiva. Naprostá většina těchto látek je přitom metabolizována v játrech, a svým způsobem tak představuje pro ně větší či menší zátěž.

Dnes diskutovaných možností sloužících k podpoře či dokonce zlepšení činnosti jater je celá řada. Pověštinou však nejsou spolehlivě účinná a u mnohých se setkáváme i s nedostatečnou evidencí účinnosti. Přesto ze základních doporučených opatření, která bychom mohli označit i jako klíčová, uvedme:

1. zdravou a vyváženou stravu (dostatek ovoce, zeleniny, celozrnných potravin, omezení jednoduchých sacharidů a alkoholu a především průmyslově vysoce zpracovaných potravin);
2. pravidelnou tělesnou aktivitu vedoucí k optimalizaci tělesné hmotnosti;
3. dostatečný spánek;
4. adekvátní hydrataci;
5. prevenci infekcí (odpovídající hygienická opatření, vakcinace proti hepatitidám);
6. užívání vhodné suplementace podporující činnost hepatocytů, respektive jater jako celku.